

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

© Ministerstwo Sprawiedliwości, www.gov.pl/web/sprawiedliwosc [Translation already published on the official website of the Polish Ministry of Justice] Permission to re-publish this translation has been granted by the Polish Ministry of Justice for the sole purpose of its inclusion in the Court's database HUDOC

© Ministerstwo Sprawiedliwości, www.gov.pl/web/sprawiedliwosc [Tłumaczenie zostało już opublikowane na oficjalnej stronie Ministerstwa Sprawiedliwości] Zezwolenie na publikację tego tłumaczenia zostało udzielone przez Ministerstwo Sprawiedliwości wyłącznie w celu zamieszczenia w bazie Trybunału HUDOC

SEKCJA PIERWSZA

**SPRAWA STOWARZYSZENIE OSÓB NARODOWOŚCI ŚLĄSKIEJ
(W LIKWIDACJI) przeciwko POLSCE**

(Skarga nr 26821/17)

WYROK

Art. 11 • Wolność stowarzyszania się • Rozwiązanie i zarządzenie likwidacji skarżącego stowarzyszenia nieoparte na istotnych i wystarczających powodach • Brak wykazania, że kwestionowany środek realizował „pilną potrzebę społeczną”

Dokument przygotowała Kancelaria. Nie jest wiążący dla Trybunału.

STRASBURG

14 marca 2024 r.

OSTATECZNY

14/06/2024

Wyrok stał się ostateczny zgodnie z warunkami określonymi w art. 44 ust. 2 Konwencji. Wyrok może podlegać korekcie wydawniczej.

WYROK W SPRAWIE STOWARZYSZENIE OSÓB NARODOWOŚCI ŚLĄSKIEJ (W
LIKWIDACJI) przeciwko POLSCE

**W sprawie Stowarzyszenie Osób Narodowości Śląskiej (w likwidacji)
przeciwko Polsce,**

Europejski Trybunał Praw Człowieka (Seksja Pierwsza), zasiadając jako
Izba w składzie:

Marko Bošnjak, *Przewodniczący,*

Péter Paczolay,

Krzysztof Wojtyczek,

Alena Poláčková,

Lətif Hüseyinov,

Ivana Jelić,

Gilberto Felici, *Sędziowie,*

i Ilse Freiworth, *Kancelarz Sekcji,*

Uwzględniając:

skargę (nr 26821/17) przeciwko Rzeczypospolitej Polskiej wniesioną do
Trybunału w dniu 29 marca 2017 r. na podstawie art. 34 Konwencji
o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności („Konwencja”) przez
stowarzyszenie polskie, Stowarzyszenie Osób Narodowości Śląskiej
w likwidacji („skarżące stowarzyszenie”);

decyzję o zakomunikowaniu Rządowi Rzeczypospolitej Polskiej („Rząd”)
skargi dotyczącej art. 11 Konwencji;

uwagi stron;

Obradując na posiedzeniu niejawnym w dniu 7 marca 2023 r. oraz
13 lutego 2024 r.,

Wydaje następujący wyrok, który został przyjęty w tym dniu:

WPROWADZENIE

1. Skarżący, Stowarzyszenie Osób Narodowości Śląskiej w likwidacji,
jest polskim stowarzyszeniem zarejestrowanym w 2011 r., które zostało
postawione w stan likwidacji w 2016 r., i było reprezentowane przed
Trybunałem przez W. Murka, prawnika praktykującego w Katowicach.

2. Rząd Rzeczypospolitej Polskiej („Rząd”) był reprezentowany przez
swojego pełnomocnika, J. Sobczaka, z Ministerstwa Spraw Zagranicznych.

STAN FAKTYCZNY

3. Stan faktyczny sprawy można podsumować w poniższy sposób.

4. Polskie sądy nakazały rozwiązanie skarżącego stowarzyszenia.
Skarżące stowarzyszenie zarzuciło w szczególności naruszenie art. 11
Konwencji.

WYROK W SPRAWIE STOWARZYSZENIE OSÓB NARODOWOŚCI ŚLĄSKIEJ
(W LIKWIDACJI) przeciwko POLSCE

I. KONTEKST

5. Śląsk jest historycznym regionem, obecnie znajdującym się w południowo-zachodniej Polsce. Pierwotnie była to polska prowincja, która w 1355 r. została włączona do Korony Królestwa Czech. W 1526 r. Śląsk dostał się wraz z Koroną pod władzę Habsburgów, a w 1742 r. został przejęty przez Prusy na mocy traktatu berlińskiego.

Po I wojnie światowej traktat wersalski z 1919 r. zawierał decyzję o przeprowadzeniu plebiscytu w celu ustalenia, czy Górny Śląsk powinien pozostać niemiecki, czy też zostać przyłączony do Polski. Wyniki plebiscytu w 1921 r. były korzystne dla Niemiec, z wyjątkiem najbardziej wysuniętej na wschód części Górnego Śląska. Po zbrojnym powstaniu Polaków w 1922 r. Liga Narodów zgodziła się na podział terytorium; większa część obszaru przemysłowego, w tym Katowice, została przyłączona do Polski.

Po układzie monachijskim z 1938 r. większa część czeskiego Śląska została podzielona między Niemcy i Polskę. Po zajęciu Polski w 1939 r. cały polski Śląsk został zaanektowany przez Niemcy.

Po II wojnie światowej przywrócono granicę sprzed 1938 r. między Polską a Czechosłowacją. Zachodnia granica Polski została przesunięta na Odrę i Nysę Łużycką. W rezultacie cały dawny niemiecki Śląsk na wschód od Nysy Łużyckiej został włączony do Polski, a zaledwie niewielki obszar Dolnego Śląska na zachód od Nysy pozostał w byłym wschodnioniemieckim kraju związkowym Saksonia (zob. *Gorzeliak i Inni przeciwko Polsce* [WI], nr 44158/98, § 13, ETPC 2004-I).

6. W 2011 r. w Polsce przeprowadzono Spis Powszechny. Według raportu spisowego 36 522 200 osób zadeklarowało narodowość polską, 430 798 osób zadeklarowało narodowość polską, jak i „śląską”, a 375 635 osób zadeklarowało tylko narodowość „śląską”.

II. POSTĘPOWANIE W SPRAWIE REJESTRACJI SKARŻĄCEGO STOWARZYSZENIA

7. W dniu 21 grudnia 2011 r. Sąd Rejonowy w Opolu zarejestrował skarżące stowarzyszenie jako Stowarzyszenie Osób Narodowości Śląskiej. Sąd zauważył, że rejestracja była możliwa, ponieważ statut stowarzyszenia nie zawierał określeń „naród śląski” ani „śląska mniejszość narodowa”, a jedynie odnosił się do „narodowości śląskiej”. Co więcej, statut zawierał również sformułowanie potwierdzające, że skarżące stowarzyszenie nie zamierza rejestrować list wyborczych.

8. W tym samym dniu skarżące stowarzyszenie zostało zarejestrowane w Krajowym Rejestrze Sądowym i uzyskało osobowość prawną.

9. Odpowiednie postanowienia statutu skarżącego stowarzyszenia, zmienionego przez Walne Zgromadzenie Członków w dniu 27 kwietnia 2013 r., brzmią następująco:

WYROK W SPRAWIE STOWARZYSZENIE OSÓB NARODOWOŚCI ŚLĄSKIEJ (W
LIKWIDACJI) przeciwko POLSCE

„§ 1 Stowarzyszenie nosi nazwę Stowarzyszenie Osób Narodowości Śląskiej i zwane jest w dalszej części Stowarzyszeniem.

§ 2 (1) Terenem działania Stowarzyszenia jest obszar Rzeczypospolitej Polskiej.

[...]

§ 5 Stowarzyszenie nie będzie rejestrowało komitetu wyborczego w wyborach parlamentarnych.

[...]

§ 8 Celem Stowarzyszenia jest:

1. Rozbudzanie i ugruntowywanie świadomości narodowej Ślązaków.
 2. Odrodzenie kultury śląskiej.
 3. Propagowanie wiedzy o Śląsku.
 4. Kształtowanie i rozwijanie wśród ludności Śląska aktywnej postawy obywatelskiej
- [...]
5. Współuczestniczenie we współczesnej integracji wszystkich zamieszkujących Śląsk grup ludności.
 6. Podtrzymywanie kontaktów kulturowych między Ślązakami bez względu na miejsce zamieszkania oraz pomoc osobom chętnym do powrotów z emigracji zarobkowej.

7. Promocja i kształtowanie pozytywnego wizerunku Śląska i Ślązaków.

8. Dbanie o zachowanie materialnego i duchowego dziedzictwa Śląska.

§ 9 Stowarzyszenie realizuje swoje cele poprzez:

1. Organizowanie prelekcji, seminariów, kursów i spotkań, zakładanie bibliotek i klubów oraz prowadzenie badań naukowych..
2. Organizowanie imprez oświatowych i kulturalnych dla członków Stowarzyszenia i innych osób.
3. Prowadzenie działalności promocyjnej i wydawniczej.
4. Propagowanie godeł oraz barw śląskich i górnośląskich.
5. Organizowanie demonstracji i akcji protestacyjnych.
6. Organizowanie imprez sportowych, obozów, rajdów i innych form turystyki.
7. Zakładanie szkół i innych placówek oświatowych.
8. Współpracę z innymi organizacjami.
9. Prowadzenie działalności gospodarczej, mającej na celu wypracowywanie środków na działalność statutowo-programową, z uwzględnieniem tworzenia podmiotów gospodarczych i współpracy z innymi podmiotami.

[...]

§ 11 Członkiem zwyczajnym Stowarzyszenia może być każda osoba fizyczna, która złoży pisemną deklarację o poczuciu przynależności do narodowości śląskiej.

[...]

WYROK W SPRAWIE STOWARZYSZENIE OSÓB NARODOWOŚCI ŚLĄSKIEJ
(W LIKWIDACJI) przeciwko POLSCE

§ 43. Stowarzyszenie jest organizacją osób deklarujących przynależność do narodowości śląskiej.

[...]"

III. POSTĘPOWANIE W SPRAWIE ROZWIĄZANIA SKARŻĄCEGO STOWARZYSZENIA

10. Nieznana jest dokładna data złożenia przez prokuraturę okręgową w Opolu apelacji do Sądu Okręgowego w Opolu od postanowienia z dnia 21 grudnia 2011 r. Prokurator podniósł, że skarżące stowarzyszenie zostało zarejestrowane, pomimo że jego statut był sprzeczny z prawem. W szczególności statut naruszał art. 2 ustawy o mniejszościach narodowych i etnicznych oraz o języku regionalnym (dalej „ustawa z 2005 r.”), ponieważ odnosił się do „narodowości śląskiej” i uzależniał członkostwo w stowarzyszeniu od zadeklarowania narodowości, która nie istnieje w polskim porządku prawnym.

11. W dniu 7 września 2012 r. Sąd Okręgowy w Opolu oddalił apelację prokuratury i utrzymał w mocy postanowienie sądu pierwszej instancji. Sąd zauważył, że decyzja o rejestracji skarżącego stowarzyszenia nie stworzyła „narodowości śląskiej” ani mniejszości narodowej, która nie istniała na mocy prawa krajowego. Ponadto rejestracja skarżącego stowarzyszenia nie pozwoliłaby Ślązakom na korzystanie z przywilejów przyznanych komitetom wyborczym zarejestrowanych mniejszości narodowych. Po pierwsze statut skarżącego stowarzyszenia zawierał wyraźne oświadczenie, że stowarzyszenie nie będzie rejestrować komitetów wyborczych. Po drugie, w ocenie Sądu Okręgowego, stowarzyszenie osób deklaruujących przynależność do narodowości niewymienionej w ustawie z 2005 r. nie byłoby stowarzyszeniem „mniejszości narodowej” w rozumieniu art. 197 Kodeksu wyborczego.

12. Prokurator Okręgowy w Opolu odwołał się do Sądu Najwyższego, powołując się na art. 32 Konstytucji i art. 197 Kodeksu wyborczego.

13. W dniu 5 grudnia 2013 r. Sąd Najwyższy uchylił postanowienie z dnia 7 września 2012 r. i przekazał sprawę do ponownego rozpoznania Sądowi Okręgowemu w Opolu. Sąd Najwyższy zauważył, że sąd rejestrujący stowarzyszenie jest zobowiązany do zbadania zgodności statutu stowarzyszenia z prawem, a także tego, czy zostały spełnione określone wymogi formalne.

14. Sąd Najwyższy zgodził się ponadto, że założyciele stowarzyszenia mogli wybrać jego nazwę. Jednocześnie Sąd Najwyższy podkreślił, że nazwa ta nie powinna wprowadzać w błąd ani ingerować w prawa innych osób. W niniejszej sprawie po zarejestrowaniu skarżącego stowarzyszenia w mediach pojawiły się artykuły sugerujące, że istnienie „narodu śląskiego” zostało sądownie potwierdzone. W związku z tym nazwa skarżącego stowarzyszenia wprowadzała w błąd i na jej podstawie można było

WYROK W SPRAWIE STOWARZYSZENIE OSÓB NARODOWOŚCI ŚLĄSKIEJ (W
LIKWIDACJI) przeciwko POLSCE

wyciągnąć pewne wnioski. W szczególności uznanie narodowości śląskiej mogłoby doprowadzić do osłabienia jedności i integralności państwa polskiego. Stowarzyszenie mogłoby również skorzystać z przywilejów przyznanych mniejszościom narodowym przez Kodeks wyborczy, takich jak zwolnienie z wymogu, aby partia lub inna organizacja startująca w wyborach otrzymała co najmniej 5% głosów w celu uzyskania miejsc w parlamencie.

15. Sąd odniósł się również do swojego wcześniejszego orzecznictwa i podkreślił, że wolność wyboru narodowości może być realizowana tylko w odniesieniu do narodów obiektywnie istniejących i ukształtowanych w procesie historycznym. Sąd powołał się na wyrok Trybunału wydany w sprawie *Gorzelik i Inni (op.cit.)* oraz na swoje wcześniejsze wyroki wydane w odniesieniu do tego stowarzyszenia (Związek Ludności Narodowości Śląskiej).

16. Sąd Najwyższy uznał, że wyniki spisu powszechnego z 2011 r. ani żaden inny dokument prawny nie mogą implikować poglądu o istnieniu „narodu śląskiego”. W ustawie z 2005 r. w szczególności nie wymieniono Ślązaków jako mniejszości narodowej ani etnicznej.

17. W dniu 7 marca 2014 r. Sąd Okręgowy w Opolu uchylił postanowienie z dnia 21 grudnia 2011 r. i przekazał sprawę do ponownego rozpoznania Sądowi Rejonowemu w Opolu.

18. W dniu 9 stycznia 2015 r. Sąd Rejonowy w Opolu rozwiązał skarżące stowarzyszenie i zarządził jego likwidację. Sąd Rejonowy oparł swoją decyzję na art. 29 ust. 1 pkt 3 ustawy Prawo o stowarzyszeniach, orzekając, że może rozwiązać stowarzyszenie, jeżeli jego działalność wykazuje rażące i uporczywe naruszanie prawa albo postanowień statutu i nie ma warunków do przywrócenia działalności zgodnej z prawem lub statutem.

19. Skarżące stowarzyszenie zostało poproszone o zmianę statutu w celu zapewnienia jego zgodności z prawem. W szczególności zwrócono się do niego o zmianę wprowadzającą w błąd nazwy i postanowień, które odnosiły się do „osób narodowości śląskiej”. Zmiany te nie zostały jednak wprowadzone. Delegaci na nadzwyczajnym walnym zgromadzeniu, które odbyło się 25 października 2014 r., zmienili § 8 pkt 1 i 4, ale sprzeciwili się zmianie § 1, 11 i 43, które odnosiły się do „narodowości śląskiej”. Sąd odniósł się do wyroku Sądu Najwyższego z dnia 5 grudnia 2013 r., zauważając, że nazwa skarżącego stowarzyszenia i niektóre postanowienia statutu sugerowały, że istnieje wyodrębniona prawnie śląska mniejszość narodowa, co nie zostało potwierdzone żadnym przepisem prawa.

20. Sąd Rejonowy oparł się ponadto na wyroku Trybunału w sprawie *Gorzelik i Inni (op.cit.)* i uznał, że rozumowanie Trybunału jest również ważne w odniesieniu do skarżącego stowarzyszenia. W szczególności, mimo że Ślązacy nie zostali uznani za mniejszość etniczną w żadnym krajowym przepisie prawnym, skarżące stowarzyszenie w swoim statucie odnosiło się do „narodowości śląskiej”. Z tego powodu działalność skarżącego

WYROK W SPRAWIE STOWARZYSZENIE OSÓB NARODOWOŚCI ŚLĄSKIEJ
(W LIKWIDACJI) przeciwko POLSCE

stowarzyszenia stanowiła naruszenie ustawy z 2005 r. i Kodeksu wyborczego.

21. W dniu 18 czerwca 2015 r. Sąd Okręgowy w Opolu oddalił apelację skarżącego stowarzyszenia. Sąd stwierdził, że sytuacja prawna i faktyczna nie uległa zmianie, a skarżące stowarzyszenie odmówiło wprowadzenia zmian w swoim statucie.

22. W dniu 12 października 2016 r. Sąd Najwyższy odmówił uwzględnienia skargi kasacyjnej wniesionej przez skarżące stowarzyszenie.

ISTOTNE RAMY PRAWNE

23. Odpowiednie prawo krajowe i praktykę streszczono w wyroku Trybunału w sprawie *Gorzeliak i Inni (op.cit., §§ 37–44)*.

24. W następstwie tego wyroku, w dniu 6 stycznia 2005 r. uchwalono ustawę z 2005 r. (zob. paragraf 10 powyżej). Weszła ona w życie 1 maja 2005 r. Mniejszości narodowe i etniczne zdefiniowano i wymieniono w rozdziale 1 tej ustawy. Nie było wśród nich jednak „narodowości śląskiej”.

25. W dniu 5 stycznia 2011 r. uchwalono Kodeks wyborczy.

26. Art. 196 § 1 Kodeksu wyborczego z 2011 r. stanowi, co następuje, w odpowiednim zakresie:

„W podziale mandatów w okręgach wyborczych uwzględnia się wyłącznie listy kandydatów na posłów tych komitetów wyborczych, których listy otrzymały co najmniej 5% ważnie oddanych głosów w skali [Polski]”.

27. W zakresie, w jakim art. 197 § 1 ma zastosowanie, stanowi on, co następuje:

„Komitety wyborcze utworzone przez wyborców zrzeszonych w zarejestrowanych organizacjach mniejszości narodowych mogą korzystać ze zwolnienia list tych komitetów z warunku, o którym mowa w art. 196 § 1, jeżeli złożą Państwowej Komisji Wyborczej oświadczenie w tej sprawie najpóźniej w 5 dniu przed dniem wyborów [...]”.

PRAWO

I. UWAGI WSTĘPNE

28. Skarżące stowarzyszenie złożyło skargę na podstawie art. 9, 11 i 14 Konwencji na rzekomo arbitralną decyzję o rozwiązaniu Stowarzyszenia Osób Narodowości Śląskiej.

29. Trybunał uważa, że istota skargi dotyczy rozwiązania skarżącego stowarzyszenia; w związku z tym uznaje za właściwe zbadanie tej skargi jedynie z punktu widzenia art. 11 Konwencji, który stanowi, co następuje:

„1. Każdy ma prawo do swobodnego, pokojowego zgromadzenia się oraz do swobodnego stowarzyszania się, włącznie z prawem tworzenia związków zawodowych i przystępowania do nich dla ochrony swoich interesów.

WYROK W SPRAWIE STOWARZYSZENIE OSÓB NARODOWOŚCI ŚLĄSKIEJ (W
LIKWIDACJI) przeciwko POLSCE

2. Wykonywanie tych praw nie może podlegać innym ograniczeniom niż te, które określa ustawa i które są konieczne w społeczeństwie demokratycznym z uwagi na interesy bezpieczeństwa państwowego lub publicznego, ochronę porządku i zapobieganie przestępstwu, ochronę zdrowia i moralności lub ochronę praw i wolności innych osób. Niniejszy przepis nie stanowi przeszkody w nakładaniu zgodnych z prawem ograniczeń korzystania z tych praw przez członków sił zbrojnych, policji lub administracji państwowej”.

II. ZARZUCANE NARUSZENIE ART. 11 KONWENCJI

A. Dopuszczalność

30. Rząd uznał, że skarga powinna zostać oddalona ze względu na to, że jest w sposób oczywisty nieuzasadniona.

31. Skarżący twierdził, że skarga jest dopuszczalna i że doszło do naruszenia art. 11 Konwencji.

32. Trybunał uważa, w świetle stanowisk stron, że w skardze poruszono złożone kwestie faktyczne i prawne, które wymagają zbadania co do jej przedmiotu; w związku z tym nie można jej uznać za w sposób oczywisty nieuzasadnioną w rozumieniu art. 35 ust. 3 Konwencji. Nie stwierdzono innych podstaw dla uznania jej za niedopuszczalną, dlatego Trybunał uznaje skargę za dopuszczalną.

B. Przedmiot skargi

1. Stanowiska stron

33. Rząd zauważył, że ingerencja w prawo skarżącego do zrzeszania się była przewidziana przez ustawę, a mianowicie art. 29 ustawy Prawo o stowarzyszeniach, który zezwala sądowi na rozwiązanie stowarzyszenia. Rząd wskazał, że przepisy określające warunki rejestracji stowarzyszeń i ich rozwiązania są wystarczająco jasne i precyzyjne, aby umożliwić osobie określenie swojego postępowania, a w konsekwencji spełniają kryterium „przewidywalności” prawa do celów Konwencji. Rząd powołał się ponadto na ustawę z 2005 r., w której wśród uznanych mniejszości narodowych nie wymieniono „narodowości śląskiej”, oraz na orzecznictwo Sądu Najwyższego, który konsekwentnie odmawiał rejestracji stowarzyszeń odwołujących się do „narodowości śląskiej”.

34. Rząd utrzymywał również, że przedmiotowa ingerencja służyła uzasadnionemu celowi, jakim była ochrona porządku oraz praw i wolności innych osób, a także ochrona porządku prawnego i integralności państwa polskiego. W tym względzie Rząd zauważył, że zezwolenie na działalność stowarzyszenia, które odwołuje się do „narodowości śląskiej”, może stworzyć wrażenie, że władze polskie uznają istnienie narodu śląskiego, co może zachęcić inne grupy etniczne do podjęcia podobnych kroków, a w konsekwencji podważyć integralność państwa polskiego. Miałoby to

WYROK W SPRAWIE STOWARZYSZENIE OSÓB NARODOWOŚCI ŚLĄSKIEJ
(W LIKWIDACJI) przeciwko POLSCE

również negatywne konsekwencje dla innych grup etnicznych i prowadziłyby do ich dyskryminacji.

35. Rząd stwierdził ponadto, że zaskarżona ingerencja była niezbędna w demokratycznym społeczeństwie, w szczególności dla udaremnienia skarżącemu stowarzyszeniu ewentualnych prób skorzystania z przywilejów wyborczych przyznanych mniejszościom narodowym przez prawo krajowe. W tym względzie Rząd podniósł, że pomimo zmian przyjętych po wyroku w sprawie *Gorzelik i Inni (op.cit.)* i wejściu w życie ustawy z 2005 r., nadal istniało ryzyko, że skarżące stowarzyszenie może zarejestrować komitet wyborczy. Rząd uznał również, że ingerencja była proporcjonalna do zamierzonego celu, a w szczególności nie była bezwarunkowa ani bezwzględna; skarżące stowarzyszenie miało bowiem możliwość zmiany statutu w celu dostosowania go do polskiego prawa. Gdyby skarżące stowarzyszenie zastosowało się do nakazu sądu krajowego, nie zostałoby rozwiązane. Rozwiązanie skarżącego stowarzyszenia nie miało na celu uniemożliwienia Ślązakom kultywowania ich tradycji i zwyczajów, lecz ochronę porządku publicznego i praw innych osób. Ponadto Rząd twierdził, że nic nie stało na przeszkodzie, aby członkowie skarżącego stowarzyszenia założyli nowe stowarzyszenie w celu kultywowania śląskich wartości w Polsce bez odwoływania się do „narodowości śląskiej”.

36. Skarżące stowarzyszenie stwierdziło, że jego prawo do zrzeszania się zostało naruszone. Uznało, że nakaz rozwiązania nie był uzasadniony, w szczególności dlatego, że wyraźnie stwierdzono, że skarżące stowarzyszenie nie skorzysta z przepisów przyznających mniejszościom narodowym przywileje wyborcze. W tym względzie skarżące stowarzyszenie odniosło się do zmian legislacyjnych w polskim prawie po wyroku w sprawie *Gorzelik i Inni (op.cit.)*. Po pierwsze Kodeks wyborczy z 1997 r. przyznawał pewne przywileje komitetom utworzonym przez wyborców, które były związane z zarejestrowanymi mniejszościami narodowymi. Po drugie w ustawie z 2005 r. wyraźnie wymieniono istniejące mniejszości narodowe i etniczne i nie było wśród nich narodowości śląskiej. Według skarżącego stowarzyszenia tylko mniejszości narodowe wymienione w ustawie z 2005 r. mogły korzystać z przywilejów wyborczych, a zatem nie istniało niebezpieczeństwo, że skarżące stowarzyszenie, jeśli zostanie zarejestrowane, będzie próbowało korzystać z takich przywilejów.

2. Ocena Trybunału

37. Odpowiednie zasady i orzecznictwo Trybunału przedstawiono w wyroku Trybunału w sprawie *Gorzelik i Inni (op.cit.)* §§ 64–65 i 88–96) i rozwinięto w wyroku w sprawie *Ouranio Toxo i Inni przeciwko Grecji*, nr 74989/01, §§ 34–37, ETPC 2005-X (fragmenty), *Tourkiki Enosi Xanthis i Inni przeciwko Grecji*, nr 26698/05, §§ 43–46, 27 marca 2008 r. oraz *Stowarzyszenie Obywateli „Radko” i Paunkovski przeciwko Bułgarii*

Jugosłowiańskiej Republice Macedonii, nr 74651/01, §§ 64–77, ETPC 2009 (fragmenty).

38. Wolność stowarzyszania się nie jest absolutna i należy przyjąć, że w przypadku gdy stowarzyszenie, poprzez swoją działalność lub intencje, które wyraźnie lub w sposób dorozumiany zadeklarowało w swoim programie, zagraża instytucjom państwa lub prawom i wolnościom innych osób, art. 11 nie pozbawia państwa uprawnienia do ochrony tych instytucji i osób. Co więcej, statut i program stowarzyszenia nie mogą być brane pod uwagę jako jedyne kryterium określania jego celów i intencji. Program stowarzyszenia może ukrywać cele i intencje odmienne od tych, które deklaruje. Aby sprawdzić, czy tak nie jest, treść programu należy porównać z działaniami członków stowarzyszenia i stanowiskami, których bronią. Rozpatrywane łącznie, czyny te i stanowiska mogą mieć znaczenie w postępowaniu o rozwiązanie stowarzyszenia, pod warunkiem że jako całość ujawniają jego cele i intencje (zob. *Gorzelik i Inni, op.cit.*, § 94, oraz *Refah Partisi (Partia Dobrobytu) i Inni przeciwko Turcji* [WI], nr 41340/98 i 3 inne, § 101, ETPC 2003-II).

39. Trybunał przypomina swoje orzecznictwo, zgodnie z którym nie można wymagać od państwa, aby czekało z ingerencją, aż stowarzyszenie zacznie podejmować konkretne kroki w celu wdrożenia polityki niezgodnej ze standardami Konwencji i demokracji (zob., odpowiednio, *Refah Partisi (Partia Dobrobytu) i Inni, op.cit.*, § 102). Niemniej szeroko zakrojone środki o charakterze prewencyjnym, mające na celu stłumienie wolności zgromadzeń i wyrażania opinii, inne niż w przypadkach podlegania do przemocy lub odrzucenia zasad demokratycznych – niezależnie od tego, jak szokujące i niedopuszczalne mogą wydawać się władzom niektóre poglądy lub użyte słowa, i niezależnie od tego, jak bezprawne mogą być wysuwane żądania – szkodzą demokracji, a często nawet jej zagrażają. Jedną z głównych cech demokracji jest możliwość rozwiązywania problemów poprzez dialog, bez uciekania się do przemocy, nawet jeśli problemy te są uciążliwe. Demokracja rozwija się dzięki wolności słowa. Z tego punktu widzenia nie może istnieć uzasadnienie dla utrudniania działania społeczności tylko dlatego, że dąży ona do publicznej debaty nad pewnymi kwestiami i do znalezienia rozwiązań zgodnie z zasadami demokratycznymi (zob. *Çetinkaya przeciwko Turcji*, nr 75569/01, § 29, 27 czerwca 2006 r.; *Stankov i Zjednoczona Macedońska Organizacja Ilinden przeciwko Bułgarii*, nr 29221/95 i 29225/95, §§ 88 i 97, ETPC 2001-IX; oraz *United Communist Party of Turkey i Inni przeciwko Turcji*, 30 stycznia 1998 r., § 57, *Zbiór Wyroków i Decyzji* 1998-I).

40. Trybunał orzekł również, że wzmianka o świadomości przynależności do mniejszości oraz zachowaniu i rozwoju kultury mniejszości nie może stanowić zagrożenia dla „społeczeństwa demokratycznego”, nawet jeśli może wywoływać napięcia (*Ouranio Toxo i Inni, op.cit.*, § 40).

WYROK W SPRAWIE STOWARZYSZENIE OSÓB NARODOWOŚCI ŚLĄSKIEJ
(W LIKWIDACJI) przeciwko POLSCE

41. Przechodząc do okoliczności niniejszej sprawy, nie ma wątpliwości co do tego, że orzeczenie Sądu Rejonowego w Opolu z dnia 9 stycznia 2015 r. rozwiązujące skarżące stowarzyszenie i nakazujące jego likwidację stanowiło ingerencję w jego wolność stowarzyszania się.

42. Taka ingerencja będzie sprzeczna z art. 11, chyba że była „przewidziana przez ustawę”, służyła jednemu lub większej liczbie uprawnionych celów zgodnie z ust. 2 tego artykułu i była „niezbędna w społeczeństwie demokratycznym” dla osiągnięcia tych celów.

43. Strony nie zakwestionowały faktu, że zaskarżona ingerencja była przewidziana przez ustawę. W istocie Sąd Rejonowy w Opolu oparł swoje postanowienie o rozwiązaniu skarżącego stowarzyszenia na art. 29 ust. 1 pkt 3 ustawy Prawo o stowarzyszeniach (zob. paragraf 18 powyżej).

44. W odniesieniu do ustalenia, czy zaskarżona ingerencja służyła „uprawnionemu celowi”, Trybunał zauważył, że w swoim orzeczeniu z dnia 5 grudnia 2013 r. Sąd Najwyższy uznał, że zezwolenie na rejestrację skarżącego stowarzyszenia byłoby sprzeczne z prawem, zwłaszcza że nazwa stowarzyszenia, która jego zdaniem była związana z nieistniejącym narodem, wprowadzałaby w błąd opinię publiczną. Sąd Najwyższy uznał również, że zarejestrowanie skarżącego stowarzyszenia jako organizacji mniejszości narodowej pociągnęłoby za sobą poważne konsekwencje dla jedności i integralności państwa polskiego (zob. paragraf 14 powyżej).

45. Trybunał gotów jest przyjąć, że kwestionowany środek został podjęty w celu „ochrony porządku” i „ochrony praw innych osób”, które są uzasadnionymi celami w rozumieniu art. 11 Konwencji.

46. Trybunał zauważa na wstępie, że skarżące stowarzyszenie zostało formalnie zarejestrowane w dniu 21 grudnia 2011 r. i uzyskało osobowość prawną (zob. paragrafy 7 i 8 powyżej).

47. W dniu 9 stycznia 2015 r. Sąd Rejonowy w Opolu podjął decyzję o rozwiązaniu skarżącego stowarzyszenia w następstwie postępowania, które trwało ponad dwa lata (zob. paragraf 18 powyżej).

48. Mimo że sądy krajowe powołały się na wyrok *Gorzelik i Inni (op.cit.)*, nie zajęły się szerzej kwestią zgodności zaskarżonego środka z Konwencją w świetle bogatego orzecznictwa Trybunału w sprawie wolności stowarzyszania się.

49. Trybunał zauważa, że chociaż sądy krajowe zwróciły uwagę na uporczywe przypadki nieprzestrzegania prawa przez skarżące stowarzyszenie (zob. paragrafy 14 i 18 powyżej), ani Sąd Najwyższy, który w dniu 5 grudnia 2013 r. uchylił postanowienie oddalające apelację prokuratora, ani Sąd Rejonowy w Opolu, który rozwiązał skarżące stowarzyszenie w dniu 9 stycznia 2015 r. (ponad trzy lata po jego rejestracji), nie odniosły się do jakichkolwiek, rzekomych lub dokonanych, niezgodnych z prawem lub antydemokratycznych działań skarżącego stowarzyszenia lub jego członków.

WYROK W SPRAWIE STOWARZYSZENIE OSÓB NARODOWOŚCI ŚLĄSKIEJ (W
LIKWIDACJI) przeciwko POLSCE

50. W swoich uwagach Rząd stwierdził ponadto, że zaskarżona ingerencja była niezbędna w demokratycznym społeczeństwie, w szczególności dla udaremnienia skarżącemu stowarzyszeniu ewentualnych prób skorzystania z przywilejów wyborczych przyznanych mniejszościom narodowym przez prawo krajowe (zob. paragraf 35 powyżej). W odniesieniu jednak do domniemanej możliwości skorzystania przez skarżące stowarzyszenie z niektórych przywilejów wyborczych, w swoim statucie stowarzyszenie wyraźnie stwierdziło, że nie zarejestruje komitetu wyborczego w wyborach parlamentarnych (zob. paragraf 9 powyżej). Sądy krajowe nie odniosły się do tego stwierdzenia, a z uzasadnienia ich orzeczeń nie wynika jasno, czy sama rejestracja skarżącego stowarzyszenia automatycznie dawałaby mu prawo do zarejestrowania komitetu wyborczego lub uzyskania jakichkolwiek korzyści wyborczych (zob. paragraf 14 powyżej).

51. Głównym argumentem, na który powołał się Sąd Najwyższy, odnoszącym się do jakichkolwiek rzeczywistych konsekwencji rejestracji skarżącego stowarzyszenia, była publikacja w internecie, po rejestracji stowarzyszenia, artykułów sugerujących, że „narodowość śląska” została uznana przez sądy. Zdaniem Sądu Najwyższego stanowiło to dowód, że nazwa skarżącego stowarzyszenia wprowadzała w błąd i mogła mieć inne konotacje w odniesieniu do użycia pojęć „naród”, „narodowość” i „mniejszość narodowa” (zob. paragraf 14 powyżej).

52. Zdaniem Trybunału w tym kontekście sądy krajowe nie przedstawiły wystarczających argumentów za rozwiązaniem skarżącego stowarzyszenia. Rząd zauważył następnie, że zezwolenie na działalność stowarzyszenia, które odwołuje się do „narodowości śląskiej”, może stworzyć wrażenie, że władze polskie uznają istnienie narodu śląskiego, co może zachęcić inne grupy etniczne do podjęcia podobnych kroków, a w konsekwencji podważyć integralność państwa polskiego.

53. Wydaje się, że kluczową kwestią w rozwiązaniu skarżącego stowarzyszenia była nazwa stowarzyszenia oraz brzmienie dwóch postanowień jego statutu, które odwoływały się do pojęcia użytego już w nazwie, czyli do „narodowości śląskiej”. Zostało to wyraźnie potwierdzone w orzeczeniach sądów krajowych (zob. paragraf 19 powyżej).

54. Trybunał uważa, że władze krajowe nie wykazały, że nazwa skarżącego stowarzyszenia i brzmienie dwóch postanowień jego statutu, które odnosiły się do „narodowości śląskiej”, mogły stanowić zagrożenie dla porządku publicznego. Wobec braku konkretnych dowodów wskazujących na to, że decydując się na nazwę „Stowarzyszenie Osób Narodowości Śląskiej”, skarżące stowarzyszenie wybrało politykę stanowiącą realne zagrożenie dla porządku publicznego lub społeczeństwa demokratycznego, Trybunał uznaje, że stanowisko oparte na nazwie stowarzyszenia i brzmieniu dwóch postanowień jego statutu nie może samo w sobie uzasadniać rozwiązania stowarzyszenia (zob., odpowiednio, *Ouranio Toxo i Inni, op.cit.*,

WYROK W SPRAWIE STOWARZYSZENIE OSÓB NARODOWOŚCI ŚLĄSKIEJ
(W LIKWIDACJI) przeciwko POLSCE

§ 41, oraz *United Communist Party of Turkey i Inni przeciwko Turcji, op.cit.* § 54 i *Stowarzyszenie Obywateli „Radko” i Paunkovski, op.cit.*, § 72).

55. W świetle powyższego Trybunał uważa, że powody, na które powołały się władze w celu rozwiązania skarżącego stowarzyszenia, nie były istotne ani wystarczające. W związku z tym nie wykazano, że ograniczenia zastosowane w niniejszej sprawie, a mianowicie rozwiązanie skarżącego stowarzyszenia, realizowały „pilną potrzebę społeczną”. Z powyższego wynika, że środek ten stanowił naruszenie art. 11 Konwencji.

56. W związku z powyższym doszło do naruszenia art. 11 Konwencji.

III. ZASTOSOWANIE ART. 41 KONWENCJI

57. Art. 41 Konwencji stanowi:

„Jeśli Trybunał stwierdzi, że nastąpiło naruszenie Konwencji lub jej Protokołów, oraz jeśli prawo wewnętrzne zainteresowanej Wysokiej Układającej się Strony pozwala tylko na częściowe usunięcie konsekwencji tego naruszenia, Trybunał orzeka, gdy zachodzi potrzeba, słuszne zadośćuczynienie pokrzywdzonej stronie”.

58. Skarżący nie wnosili o zasądzenie słusznego zadośćuczynienia. W związku z tym Trybunał uznaje, że nie ma potrzeby zasądzania na rzecz skarżącego stowarzyszenia jakiegokolwiek kwoty z tego tytułu.

Z POWYŻSZYCH WZGLĘDÓW TRYBUNAŁ JEDNOGŁOŚNIE

1. *Uznaje* skargę za dopuszczalną;
2. *Orzeka*, że doszło do naruszenia art. 11 Konwencji;

Sporządzono w języku angielskim i obwieszczono pisemnie dnia 14 marca 2024 r., zgodnie z regułą 77 §§ 2 i 3 Regulaminu Trybunału.

Ilse Freiwirth
Kancierz

Marko Bošnjak
Przewodniczący